POTENCIJALI RAZVOJA TURIZMA U KONAVLIMA

Rilović, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:223501

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

POTENCIJALI RAZVOJA TURIZMA U KONAVLIMA

Mentor:
Prof.dr.sc. Lidija Petrić

Student:
Iva Rilović

Split, srpanj 2020.god.

SADRŽAJ

1.UVOD 1

1.1. Definiranje problema istraživanja 1

1.2. Ciljevi rada 1

1.3. Metode rada 1

1.4. Struktura rada 1

2. OPĆI UVJETI RAZVOJA 3

2.1. Konavle kroz povijest 3

2.2. Geoklimatska obilježja 4

2.3. Demografska slika 5

2.4. Razvijenost gospodarstva 6

2.4.1. Razvijenost prometne infrastrukture i prometna povezanost Konavala 9

2.4.2. Zračna luka Dubrovnik 10

3. ANALIZA TURISTIČKE PONUDE I POTRAŽNJE 13

3.1. Analiza turističke ponude 13

3.1.1.Atraktivni elementi ponude 13

3.1.2. Receptivni elementi ponude 18

3.2. Analiza turističke potražnje 20

4. AGROTURIZAM U KONAVLIMA 24

4.1. Početak razvoja Agroturizma u Konavlima 25

4.2. Agroturistička ponuda Konavala 25

5. ORGANIZACIJA TURIZMA 28

6. UČINCI TURIZMA I PREPORUKE 31

7. ZAKLJUČAK 34

POPIS LITERATURE 35

POPIS SLIKA 36

POPIS TABLICA 37

POPIS GRAFIKONA 37

SAŽETAK 38

SUMMARY 38

1.UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

Popularizacijom ruralnog turizma Konavle postaju sve poželjnija destinacija za odmor. Ruralni turizam definira se kao svaka turistička aktivnost u ruralnom prostoru, pa se u ovaj oblik turizma ubrajaju i cikloturizam, adrenalinski turizam, eno turizam, gastro turizam kao i mnogi drugi specifični oblici turizma za koje Konavle imaju izvrsne predispozicije i zbog kojih svake godine sve više posjetitelja odabire upravo Konavle kao svoje turističko odredište. Iako prisutan već dugi niz godina, prilikom razvoja turizma došlo je do raznih ekonomskih, društvenih i ekoloških problema koji će se u ovome radu analizirati.

1.2. Ciljevi rada

Ciljevi ovoga rada su istražiti trenutno stanje u turizmu na području općine Konavle, ukazati na probleme koji su nastali prilikom razvoja turizma, te predložiti potencijalna rješenja.

1.3. Metode rada

Metode korištene pri pisanju rada su metoda deskripcije, indukcije i dedukcije, metode analize i sinteze, te povijesna metoda.

1.4. Struktura rada

Rad je koncipiran u sedam dijelova, uključujući uvod i zaključak.

U uvodu je definiran predmet rada i ciljevi, kao i metode korištene u pisanju istoga.

Drugi dio rada odnosi se na Konavle, navode se opći podatci o povijesti, geo-klimatskim i demografskim obilježjima kao i gospodarstvu i infrastrukturnim karakteristikama kraja.

Također, pojmovno se određuje ruralni turizam kao jedan od oblika turizma koji je sve zastupljeniji na turističkom tržištu.

Treći dio rada odnosi se na turističku ponudu i potražnju Konavala. U dijelu koji se odnosi na ponudu navode se atraktivni elementi ponude kao i podatci o smještajnim kapacitetima. Dok se u drugom dijelu, posvećenom turističkoj potražnji govori o ostvarenom broju noćenja po smještajnim kapacitetima, te izraženoj sezonalnosti turizma.

U četvrtom dijelu rada riječ je o agroturističkoj ponudi Konavala, manifestacijama i razvoju enoturizma.

Peti dio rada posvećen je organizaciji turizma u Konavlima i Hrvatskoj. Pobliže su pojašnjene zadaće i aktivnosti Turističke zajednice Konavle, te plan i program za 2020.godinu.

Šesti dio rada odnosi se na učinke turizma, navedeni su problemi nastali prilikom razvoja, te su dane smjernice za daljnji razvoj turizma u Konavlima.

U sedmom, posljednjem dijelu rada iznesen je zaključak o obrađenoj temi.

2. OPĆI UVJETI RAZVOJA

Konavle su regija smještena na krajnjem jugu Republike Hrvatske, to je jedinstven i poseban kraj prepoznatljiv po svojim prirodnim ljepotama i nesvakidašnjem kontrastu na relativno malom području. Sa sjeverne strane omeđene Konavoskim brdima, s juga okupane Jadranskim morem, između kojih se proteže plodno Konavosko polje.

Očuvana priroda, visokovrijedna ruralna arhitektura, brojni spomenici tisućljetne povijesti ovoga kraja, stoljetne tradicije očuvane kroz folklor, jedinstvena konavoska nošnja i konavoski vez, sklad življenja čovjeka i prirode, samo su neki od elemenata koji čine turističku ponudu regije.[1]

Turizam je u Konavlima prisutan već desetljećima, a u posljednje vrijeme sve je više razvijen ruralni turizam.

Prema definiciji Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD, 1994), ruralni turizam čine agroturizam, ekoturizam, avanturistički i izletnički turizam.

O ruralnom turizmu riječ je ako je:

a) lociran u ruralnim prostorima,
b) izgrađen na osnovi ruralnih tipičnosti (mali poduzetnici, otvoreni prostor, kontakt s prirodom, kulturno naslijeđe, tradicionalno društvo i običaji),
c) ruralan u mjerilu (mala izgrađenost i mala naselja),
d) tradicionalnih obilježja (sporo rastući i povezan s lokalnim stanovništvom),
e) održiv (njegov razvoj ne narušava osobitosti ruralnog prostora, a održiv je u smislu korištenja resursa, posebice prirodnih).[2]

2.1. Konavle kroz povijest

Naziv Konavle najčešće se izvodi od latinske riječi „cannabula“, odnosno „canale“, „canalis“, lokalno „konali“, „kanali“ , a odnosi se na vodovodne kanale koji su vodom, iz istočnog dijela

[1] Službena stranica Turističke zajednice općine Konavle, o Konavlima, raspoloživo na: https://visit.cavtat-konavle.com/hr/konavle [12.3.2020.]
[2] Ruralni turizam, raspoloživo na: https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/939/ruralni-turizam [12.3.2020]

Konavala (selo Vodovađa), preko Konavoskog polja vodom napajali antički Epidaur, a današnji Cavtat u rimskom razdoblju.[3]

Arheološki tragovi svjedoče o životu u Konavlima još od paleolitskih i neolitskih vremena, dok se konkretnije povijest može pratiti od petog i četvrtog stoljeća prije naše ere kada su prostor današnjih Konavala naseljavala ilirska plemena Plerejaca i Ardijejaca koje su Rimljani kasnije pokorili. Početkom sedmog stoljeća ovaj prostor naseljavaju avarska i slavenska plemena koja osvajaju tadašnji Epidaur i čitave Konavle, te protjeruju Ilire i Rimljane.

U 15.stoljeću Dubrovačka Republika otkupljuje Konavle, koje su za Dubrovčane bile od iznimne važnosti zbog poljoprivrede, stočarstva i pomorstva a naročito zbog izuzetno važnog strateškog značaja o čemu svjedoči i Sokol kula – važna obrambena utvrda krajnjega juga Republike. Upravo zbog toga Dubrovačka Republika do samoga pada svoje vladavine čvrsto drži vlast u Konavlima.

O bogatoj povijesti Konavala svjedoče mnogi povijesni ostaci poput stećaka, tumula, gomila, kultnih spomenika (Mitrejski spomenik u Močićima), ljetnikovaca dubrovačke vlastele kao i brojna arheološka građa pronađena na prostoru današnjeg Cavtata.

2.2. Geo-klimatska obilježja

Na 209 km^2, kolika je površina Konavala, razlikuju se tri pejsažno raznolika područja. To su obalni dio - primorski krš, polje i unutrašnji, brdski dio.

Konavosku obalu karakteriziraju izuzetno strme i visoke stijene, koje na mjestima dosežu i do 300 metara visine, kao i velika dubina neposredno ispred njih – čak i do 100 metara. Strme i okomite stijene rezultat su jakih abrazijskih procesa i korozije. Otvorena pučina i jaki udari valova stoljećima su oblikovali takvu specifičnu obalu.

Polje čini središnji dio Konavala. Izuzetno plodnim i bogatim poljem protječu rijeka Ljuta, te dvije manje rječice – Konavočica i Kopačica, koje su zapravo povremene rijeke koje u ljetnim mjesecima presuše.

Sjeverni, brdski dio, krajolikom je potpuno drugačiji od prethodno navedenih. Karakterizira ga surovi kamenjar i nisko raslinje, te uski dolovi sa obradivim tlom.

[3]Mijović Kočan, S. (1984.): Konavle, Društvo za znanost i kulturnu djelatnost, Dubrovnik,str.8

Klima Konavala je tipična sredozemna koju obilježavaju duga topla ljeta i blage kratke zime. Padaline su vrlo nepovoljno raspoređene, većina oborina pada zimi, a u toplijem dijelu godine najviše pljuskovi. Snijeg se ponekad zna zadržati na Sniježnici (1234m, najviši vrh Konavala), inače je vrlo rijedak i kratkotrajan. Što se tiče vjetrova, uz jugo i buru, u toplijem dijelu godine čest, ugodan i osvježavajući, puše tipičan mediteranski maestral.

2.3. Demografska slika

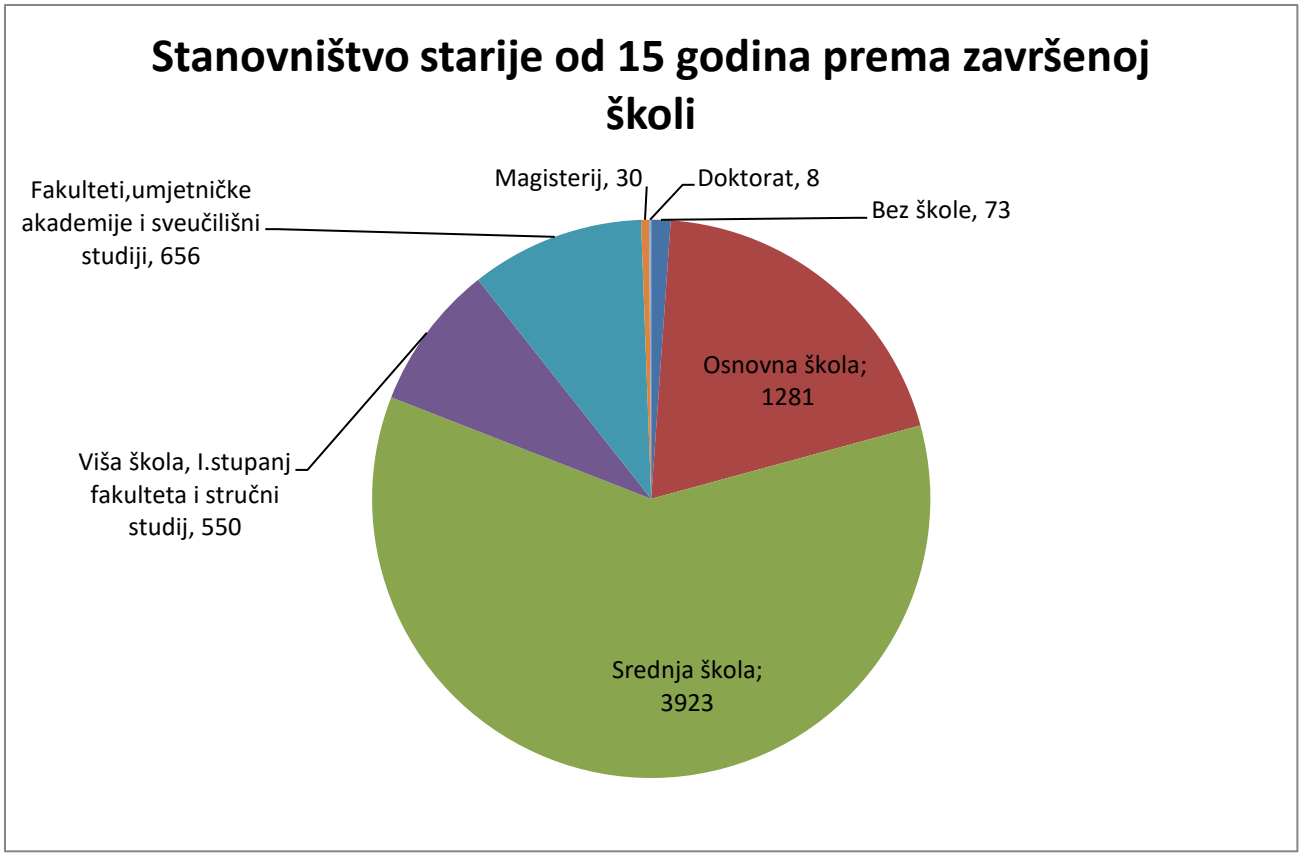
Prvi popis stanovništva provodi Dubrovačka Republika nakon katastrofalnog potresa 1667.godine. Taj dokument, napisan na talijanskom jeziku, povijesni je dokument od iznimne važnosti, te je vrlo bitan pokazatelj visokog kulturno – civilizacijskog stupnja državne organiziranosti Republike. U Konavlima je tada živjelo nešto više od 6 000 stanovnika, točnije 6036.[4]

Između dva svjetska rata dolazi do raseljavanja stanovnika Konavala, ponajviše zbog socioekonomskih razloga, te zbog agrarne reforme. Budući da se do tad živjelo u velikim domaćinstvima (30-40 članova obitelji), podjele imanja, uzrokovane agrarnom reformom rezultirale su velikim emigracijama. Najviše se Konavljana iselilo u Sjedinjene Američke Države u grad Watsonville u saveznoj državi Kaliforniji koji u kojem i dan danas žive potomci tadašnjih iseljenika.

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. Konavle broje 8577 stanovnika[5] u 32 naselja, te tako čine općinu sa najviše stanovnika na području Dubrovačko-neretvanske županije. U odnosu na popis stanovništva iz 2001.godine, Konavle bilježe porast stanovništva.

U sljedećim grafičkim prikazima dati će se bolji uvid u strukturu stanovništva Konavala.

[4]Mijović Kočan, S. (1984.): Konavle, Društvo za znanost i kulturnu djelatnost, Dubrovnik, str.19.
[5] Demografski podatci Dubrovačko-neretvanske županije, raspoloživo na: http://www.edubrovnik.org/demografski-podaci/ [15.3.2020]



Grafikon 1. Stanovništvo starije od 15 godina prema završenoj školi, popis stanovništva iz 2011.godine

Izvor: vlastiti prikaz prema: https://www.dzs.hr/

Grafikon 1.daje uvid u stupanj obrazovanja stanovnika Konavala prema popisu stanovništva iz 2011.godine. Vidljivo je kako je najveći postotak stanovnika ima srednješkolsko obrazovanje, čak 54,8% stanovništva. Također, u odnosu na popis iz 2001.godine, smanjio se broj osoba koje nemaju nikakvu razinu obrazovanja, dok se broj stanovnika s doktoratom sa prijašnjih 4 povećao na 8.

2.4. Razvijenost gospodarstva

Pod utjecajem Dubrovačke Republike, Konavljani se orijentiraju na poljoprivredne djelatnosti. Zbog konfiguracije terena, u obalnom dijelu najzastupljenije je bilo maslinarstvo. Čak je Republika imala zakon prema kojem se muškarac ne može oženiti prije nego li zasadi 30 stabala maslina. Središnji dio, polje, najplodniji je dio Konavala. Tu su se u prošlosti uzgajale mnoge vrste žitarica, no u prethodnom stoljeću Konavljani se okreću uglavnom

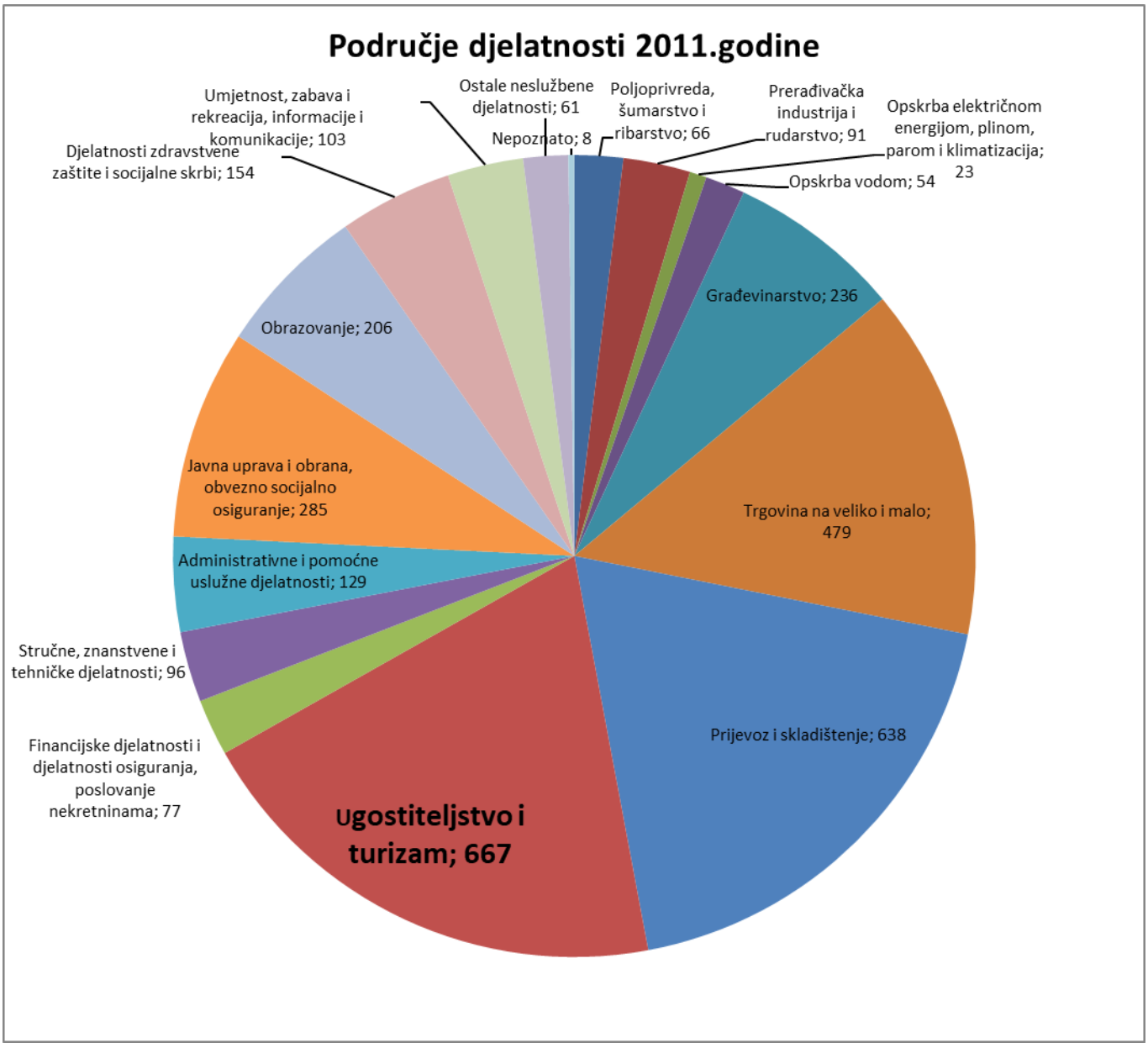
uzgoju vinove loze, te ranog voća i povrća, dok se unutrašnji, brdski dio ponajviše bavio stočarstvom i maslinarstvom.

Budući da se tijekom kraja 19. i tijekom 20.stoljeća gotovo cijelo stanovništvo bavilo poljoprivredom, javlja se potreba za osnivanjem poljoprivrednih zadruga. Također, osniva se i „Vinarija Gruda“ , koja je danas dio Dubrovačkih Podruma.

Nakon Domovinskog rata, dolazi do obrata u kojem većina stanovništva napušta ovu granu gospodarstva i značajnije se okreće turizmu kao primarnom izvoru svojih prihoda, te poljoprivreda kao takva stagnira.

Uzrok tome je i proširenje Zračne luke Dubrovnik u Čilipima koja i dandanas zapošljava znatan dio Konavoskog pučanstva. Upravo proširenjem i početkom ozbiljnijeg poslovanja Zračne luke, turizam na velika vrata ulazi u ovaj, nekad isključivo poljoprivredni kraj.

Grafikon 2.daje prikaz djelatnosti kojima se bavi konavosko stanovništvo prema popisu stanovnika iz 2011.godine. Vidljivo je kako se mali postotak stanovništva bavi djelatnostima iz primarnog sektora, što je negativna pojava, budući na plodno Konavosko polje i mogućnosti koje nudi u poljoprivrednom smislu. Broj stanovnika koji je bavio poljoprivredom u prošlosti je bio mnogo veći, dapače, poljoprivreda je bila glavna djelatnost u Konavlima.



Grafikon 2. Područje djelatnosti 2011.godina

Izvor: vlastiti prikaz prema: https://www.dzs.hr/

No, iz grafikona se jasno vidi kako je turizam i ugostiteljstvo 2011.godine, pa i danas, djelatnost koja je najzastupljenija, budući da se turizam sve više razvija i sve se više ljudi okreće upravo turizmu kao glavnom izvoru prihoda.

U posljednjih desetak godina dolazi do značajnijih promjena po pitanju poljoprivrede. Budući da se više razvija gastroturizam, te ruralni oblik turizma pa se paralelno s tim, ljudi ponovno vraćaju poljoprivredi, obnavljaju se seoska domaćinstva, gumna, vinarije, mlinice, maslinici i vinogradi, kako bi se posjetiteljima što bolje dočarao život u Konavlima u prošlosti.

Obnavljaju se tradicionalne konavoske kuće u kojima se pruža usluga ruralnog smještaja, raste broj OPG-ova, kao manifestacija organiziranih od strane Agroturizma Konavle.

2.4.1. Razvijenost prometne infrastrukture i prometna povezanost Konavala

Na području Općine Konavle razvijeno je nekoliko oblika prometa koja su od iznimnog regionalnog, nacionalnog i međunarodnog značaja: cestovni, pomorski i zračni promet.

Duž čitavih Konavala proteže se dionica Jadranske magistrale (državna cesta D8) koja povezuje Republiku Hrvatsku s Republikom Crnom Gorom. Ovo je osnovna i najvažnija prometnica Općine Konavle koja omogućuje povezivanje s ostatkom županije i države. Glavni nedostatak cestovnog prometa u Konavlima je kvalitetna prometnica koja bi svojim tehničkim karakteristikama zadovoljila veću količinu prometa i bolju povezanost. Uzimajući u obzir da se jednom prometnicom koristi lokalno stanovništvo, putnici zračne luke Dubrovnik, te svi putnici koji putuju prema Republici Crnoj Gori, prosječni ljetni dnevni promet automobila prelazi brojku od 7 000 automobila dnevno.

Tablica 1. Prosječni dnevni ljetni promet - Brojilo prometa, Konavle

Brojačko mjesto	Promet		
	2018.godina	**2017**.godina	**%** promjene
Cavtat – Konavle D8	7 625	7 939	3,14
Gruda – Konavle D8	7 238	6 856	5,57

Izvor: vlastiti prikaz prema: https://hrvatske-ceste.hr/uploads/documents/attachment_file/file/363/PLDP2018.pdf

Brojila prometa nalaze se na državnoj cesti D8 u mjestima Cavtat i Gruda te je vidljivo povećanje prometa za **3,14%** odnosno za **5,57%** u 2018.godini u odnosu na 2017.godinu.

Iz podataka je vidljivo kako je dionica prometnice D8 u ljetnim mjesecima preopterećena te da je prijeko potrebno pronaći odgovarajuće rješenje cestovnog prometa kako u Konavlima tako i na širem dubrovačkom području.

Pomorski promet Konavala ostvaruje se preko luka u Cavtatu, Moluntu i Prevlaci i u najvećem dijelu koristi se u turističke svrhe. Najvažnija od njih je luka u Cavtatu preko koje je Cavtat povezan s Dubrovnikom velikim brojem turističkih linija, te je izrazito razvijen elitni turizam. Luka u Moluntu od lokalnog je značaja za malo ribarsko naselje Molunat, dok luka Prevlaka ima značajan potencijal za promet izrazito turističkog karaktera, budući da je upravo na Prevlaci u planu izgradnja luke nautičkog turizma.

2.4.2. Zračna luka Dubrovnik

Budući da je Dubrovnik, kao i Konavle, teritorijalno izdvojen od ostatka Republike Hrvatske i nema priključak na autocestu, upravo zračnim prometom dolazi najveći broj posjetitelja. Čak više od 60% posjetitelja Dubrovnika i okolice dolazi upravo preko dubrovačke zračne luke što govori dovoljno o njezinoj gospodarskoj i prometnoj važnosti.[6]

Zračna luka Dubrovnik nalazi se u samom srcu Konavala, u mjestu Čilipi. Druga je najprometnija zračna luka u Republici Hrvatskoj u 2018.godini i treća najprometnija u 2019.godini, nakon zračne luke Zagreb i zračne luke Split.

Paralelno sa razvojem zračne luke Dubrovnik dolazi do turističkog i ekonomskog razvoja Konavala. Većina konavoskog stanovništva zaposlena je upravo u zračnoj luci, a zbog blizine i sve popularnijeg trenda ruralnog turizma, sve više posjetitelja bira upravo Konavle za svoju turističku destinaciju.

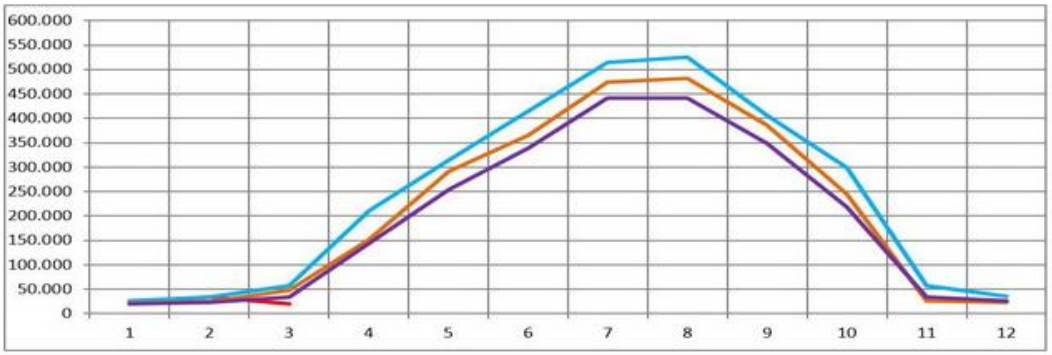
Đurovića špilja specifičan je i jedinstven dio dubrovačke zračne luke. Proteže se ispod same uzletno-sletne staze a ubraja se u jednostavne špilje. Karakteriziraju je brojni stalaktiti i stalagmiti koji su plijenili pozornost, u povijesti lokalnog stanovništva, a danas brojnih turista, putnika koji uživaju u jedinstvenom doživljaju u sklopu zračne luke.

[6] Strateški plan grada Dubrovnika, raspoloživo na: https://www.dubrovnik.hr/uploads/20181206/STRATE%C5%A0KI_PLAN_GRADA_DUBROVNIKA_2018._%E2%80%93_2020._godine.pdf

Tablica 2. Mjesečni tijek putnika 2017.-2020.godine

Mjesečni tijek putnika

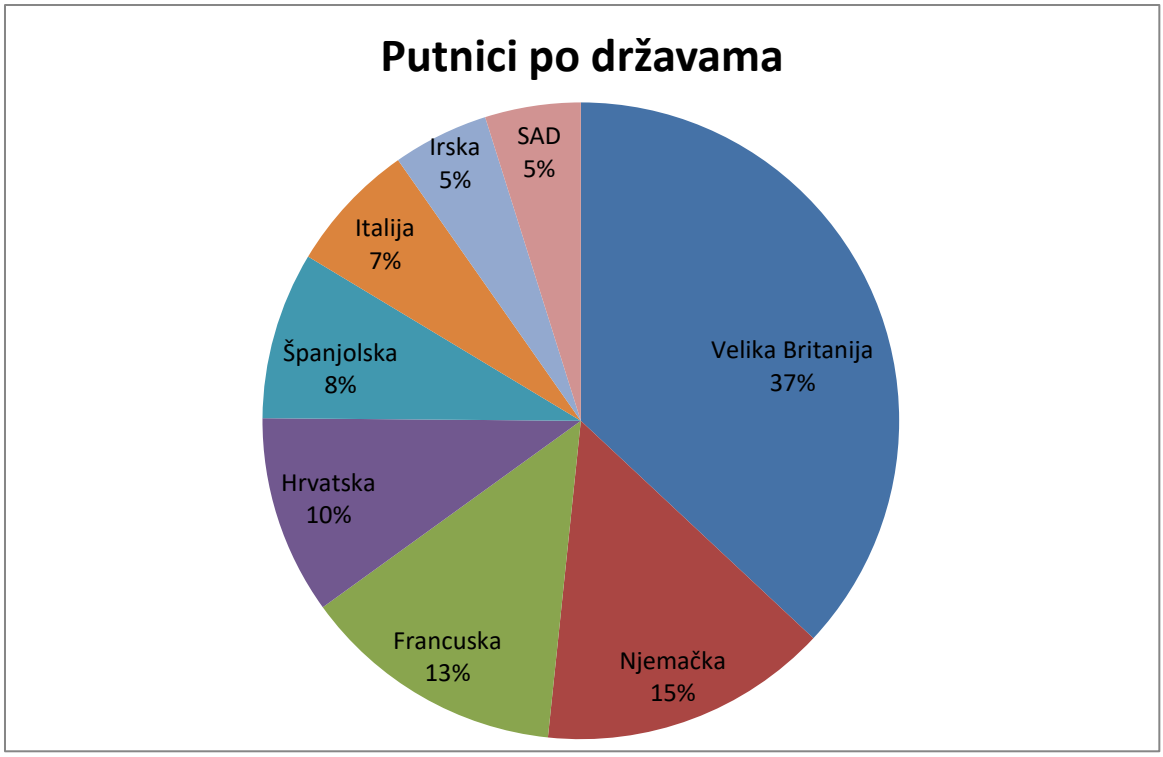
Year	Siječanj january	Veljača februar	Ožujak march	Travanj april	Svibanj may	Lipanj june	Srpanj july	Kolovoz august	Rujan septemb	Listopad october	Studeni novemb	Prosinac decemb	TOTAL
2017	19.329	22.813	33.834	143.920	253.928	338.729	442.122	440.789	348.749	218.088	34.090	26.674	2.323.065
2018	22.280	24.074	47.684	151.661	291.453	365.348	474.643	481.863	386.365	244.187	26.615	23.239	2.539.412
2019	26.323	33.765	57.880	210.803	315.037	415.876	514.723	524.615	405.924	299.532	56.924	34.825	2.896.227
2020	19.338	33.588	19.511										72.437



Izvor: Zračna luka Dubrovnik: Mjesečni promet zračne luke Dubrovnik, raspoloživo na: https://www.airport-dubrovnik.hr/index.php/hr/o-nama/poslovne-informacije/statistika [5.4.2020.]

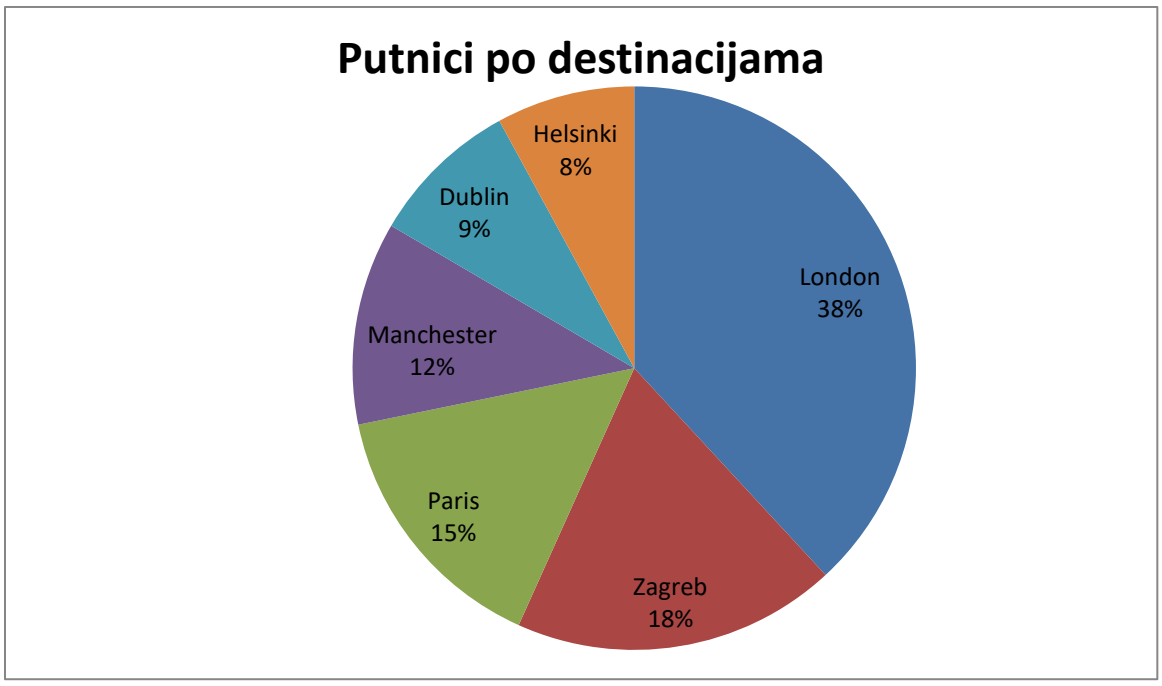
Tablica 2. prikazuje mjesečni promet putnika zračne luke Dubrovnik u vremenskom periodu od 2017.do 2020.godine. Iz tablice je vidljivo kako je 2019.godina do sada bila najuspješnija godina po broju putnika, te bilježi promet koji je čak 14% viši od prethodne, 2018.godine. Mjesec sa najviše zabilježenih putnika bio je mjesec kolovoz 2019.godine kada je preko zračne luke Dubrovnik letjelo više od 500 000 putnika. Iz grafičkog prikaza ispod tablice zornije je prikazan protok putnika po mjesecima i vidljivo je izražen problem sezonalnosti, tj. da najviše putnika dolazi upravo tijekom ljetnih mjeseci.

Također, vidljivo je kako je promet putnika u ožujku 2020.godine znatnije manji u odnosu na isto razdoblje 2019.godine. Uzrok tako velikog pada broja putnika je pandemija COVID-19 virusa zbog kojega je Zračna luka bila primorana zatvoriti svoja vrata, te ukinuti sve međunarodne i domaće letove.



Grafikon 3. Putnici po državama 2019.godine

Izvor: vlastiti prikaz prema: https://www.airport-dubrovnik.hr/index.php/hr/o-nama/poslovne-informacije/statistika



Grafikon 4. Putnici po destinacijama 2019.godine

Izvor: vlastiti prikaz prema: https://www.airport-dubrovnik.hr/index.php/hr/o-nama/poslovne-informacije/statistika

Prema podatcima iz 2019.godine (Grafikon 3.) u periodu od 1.1.2019.-31.12.2019.godine, među putnicima dubrovačke zračne luke, najbrojniji su državljani Velike Britanije, zatim slijede državljani Njemačke, Francuske, te Hrvatske. Također, vidljiv je znatan udio državljana Sjedinjenih Američkih Država čemu doprinosi i izravan let koji povezuje Dubrovnik i Philadelphiju uveden u lipnju 2019.godine.

Ranije navedeni problem teritorijalne odvojenosti Dubrovačko-neretvanske županije, te nedostatak autoceste rezultira povećanim korištenjem upravo zračnog prometa kako za lokalno stanovništvo tako i za strane državljane, posjetitelje Dubrovnika i okolice.

Grafikon 4. prikazuje kako je Zagreb, nakon Londona, druga po redu destinacija u koju odlaze putnici sa dubrovačkog aerodroma. U zimskim mjesecima glavnom su to lokalni stanovnici koji zbog posla, školovanja, zdravlja ili drugih obaveza putuju u glavni grad Hrvatske.

3. ANALIZA TURISTIČKE PONUDE I POTRAŽNJE

3.1. Analiza turističke ponude

Turistička ponuda predstavlja količinu roba i usluga koje se nudi turistima na određenom turističkom tržištu, u određeno vrijeme i po određenoj cijeni.[7]

Turistička se ponuda Konavala, uz klasično sunce i more, posljednjih godina sve više bazira na ruralnom, tj. agroturizmu, gastronomskom i enološkom obliku turizma kao i avanturizmu. Krajnji jug Republike Hrvatske iz godine u godinu posjećuje sve veći broj posjetitelja upravo zbog bogate i specifične tradicije, te kulturno-povijesne baštine prožete jedinstvenim ljepotama krajolika.

3.1.1.Atraktivni elementi ponude

Atraktivni elementi ponude dijele se na:

1. Prirodne atraktivne elemente ponude a to su: klima, reljef, flora i fauna, te hidrografski elementi, te
2. Društvene atraktivne elemente ponude u koje se ubrajaju sve vrste zabavnih, rekreativnih, kulturnih i edukativnih sadržaja koji upotpunjuju turističku ponudu.[8]

[7] Petrić, L. (2007): Osnove turizma, Ekonomski fakultet Split, Split, str. 88

3.1.1.1. Prirodni elementi ponude

Ono po čemu su Konavle najprepoznatljivije su upravo Konavoske stijene i krajobraz rijeke Ljute.

Podno stijena visokih oko 200 metara sakrila se Pasjača (slika 1.), plaža koju je portal European Best Destinations proglasio najljepšom plažom Europe. Naime, do plaže vodi uski, strmi puteljak, no unatoč tome svake godine privlači sve više i više posjetitelja.

Osim Pasjače, gotovo svako mjesto Donje bande Konavala ima „svoju“ plažu. Iako ne toliko poznate kao Pasjača, odišu divljinom, mirisom borova i pjevu cvrčaka, te su raj za lokalne stanovnike i pokojeg zalutalog turista.



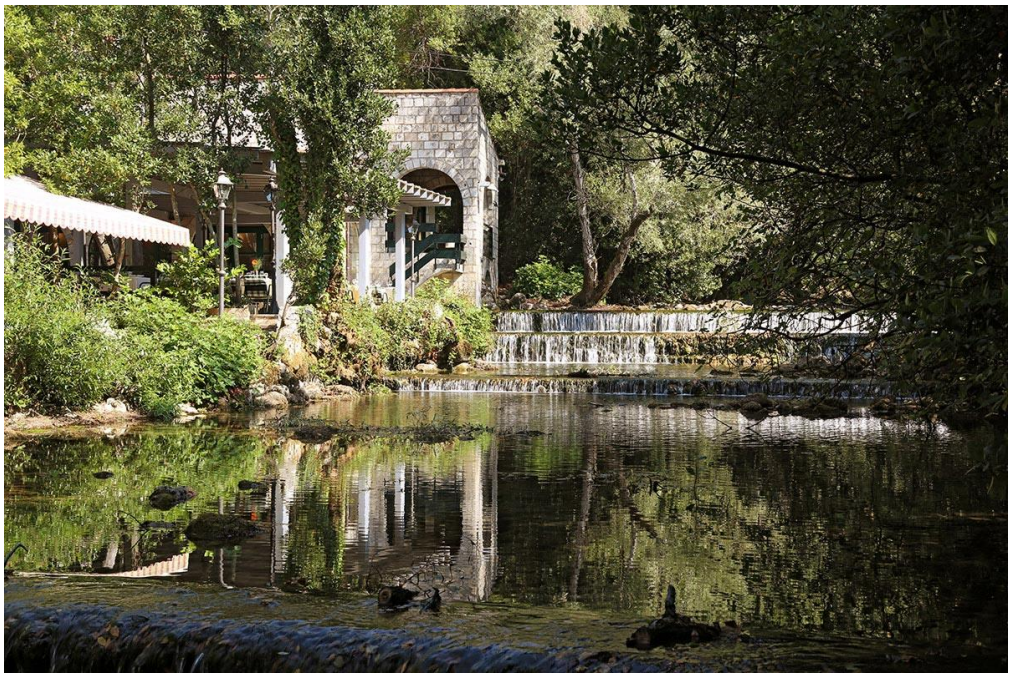
Slika 1. Plaža Pasjača, Popovići

Izvor: Agroturizam Konavle, prirodni lokaliteti, preuzeto sa:http://www.agroturizam-konavle.hr/hr/prirodni-lokaliteti

U zaštićenom prirodnom krajoliku rijeke Ljute (slika 2.) nalazi se gornji tok rijeke, kao i sami izvor, te obnovljene mlinice i stupa koje i radi se o iznimnom prirodnom i povijesnom lokalitetu. S obzirom da su Konavle bile glavna žitnica Dubrovačke republike, ovaj sustav mlinica na rijeci Ljutoj predstavljao je u to vrijeme glavni gospodarski pogon.[9]

[8] Petrić, L. (2007.), op. cit. str. 90.-91.

[9] Agroturizam Konavle, prirodni lokaliteti, raspoloživo na: http://www.agroturizam-konavle.hr/hr/prirodni-lokaliteti [5.7.2020]



Slika 2. Zaštićeni krajobraz rijeke Ljute, Ljuta

Izvor: Restoran Konavoski Dvori, preuzeto sa: https://www.proto-arch.com/konavoski_dvori.html

Od prirodnih elemenata ponude važno je izdvojiti još poluotok Prevlaku na kojemu se nalazi rt Oštro, najjužnija točka Republike Hrvatske, te planinu Sniježnicu do čijeg najvišeg vrha, Ilijinog vrha (1234m) vodi austrougarski karavanski put koji je danas obilježena pješačka staza za sve planinare i ljubitelje prirode. Sniježnica je i jedini lokalitet na kojemu raste endemična biljka mandragora za koju se veže mnogo vjerovanja. U povijesti se koristila kao anestetik protiv bolova, zbog svojih narkotičnih svojstava vjerovalo se da izaziva ludilo a danas se upotrebljava kao lijek.

3.1.1.2. Antropogeni elementi ponude (društvene atrakcije)

Crkva sv. Barbare smještena je iznad sela Dubravka. Lokalitet je okružen suhozidom unutar kojeg se nalazi najveće očuvano srednjovjekovno groblje u Konavlima (slika 3.). Uz crkvicu sagrađenu krajem 19. st. utvrđena su 104 stećka, od čega 94 cjelovita i 10 ulomaka, koji se datiraju u 14. i 15. stoljeće. Od ukrasa na stećcima nalazimo motive vitica, tordirane trake, rozete s križevima, luk i strijelu, otisak ruke i mnoge druge. Zbog svoje iznimne vrijednosti lokalitet je od 2016. godine na UNESCO-ovoj Listi svjetske baštine.[10]

[10] Muzeji i galerije Konavala, raspoloživo na: https://www.migk.hr/lokaliteti/sv-barbara-dubravka [5.7.2020.]



Slika 3. Crkva sv. Barbare, Dubravka

Izvor: Muzeji i galerije Konavala, preuzeto sa: https://www.migk.hr/lokaliteti/sv-barbara-dubravka

Sokol-kula (slika 4.) bila je utvrda Dubrovačke Republike smještena na granici sa tadašnjim Osmanskim Carstvom, tj. u današnjem selu Dunave, na nepristupačnoj i više od 25 metara visokoj stijeni. Utvrda je imala ulogu zaštite Konavala i stanovnika od vanjskih neprijatelja. 2013.godine je obnovljena i otvorena za javnost.



Slika 4. Sokol grad, Dunave

Izvor: Muzeji i galerije Konavala, preuzeto sa: https://www.migk.hr/lokaliteti/sokol-grad-dunave

Mitrej u selu Močići (slika 5.) sakralni je spomenik mitraističkog kulta koji datira iz II.st. Nad otvorom špilje u stijeni je uklesan prikaz Mitre koji ubija bika što simbolizira borbu svjetla i tame, dobra i zla kao i simbol rađanja novog života.

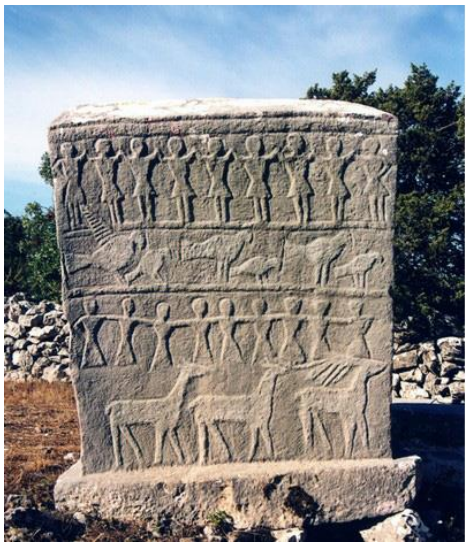


Slika 5. Mitrej, Močići

Izvor: Muzeji i galerije Konavala, preuzeto sa: https://www.migk.hr/lokaliteti/mitrej-mocici

Od društvenih atraktivnih elemenata još valja izdvojiti i:

- Franjevački samostan u Pridvorju,
- kompleks mlinica i stupa na rijeci Ljutoj,
- rimski vodovod,
- nekropole stećaka u selima Mihanići, Gabrile i Pridvorje, te uz crkvu sv. Luke u selu Brotnice (slika 6.)
- kominate (zaštićeni spomenici autohtonog konavoskog graditeljstva),
- ilirske gomile,
- crkva sv. Dimitrija u Gabrilima,
- Napoleonova cesta,
- vrijedna arheološka nalazišta u selu Stravča,
- ostatke grada antičkog grada Epidaura na području današnjeg Cavtata,
- knežev dvor u Pridvorju,
- Zavičajni muzej Konavala u Čilipima,
- Kuća Bukovac u Cavtatu,
- Mauzolej obitelji Račić u Cavtatu i druge.



Slika 6. Nekropola stećka, Brotnice

Izvor: Muzeji i galerije Konavala, preuzeto sa: https://www.migk.hr/lokaliteti/sv-luka-brotnice

3.1.2. Receptivni elementi ponude

Na području TZ Konavle u 2019.godini registrirano je ukupno 6 500 komercijalnih kreveta, prema strukturi po pojedinim vrstama smještaja kako slijedi: (osnovni ležajevi)

Hoteli: 2.418 kreveta

Privatni smještaj (paušal): 3.448 kreveta

Privatni smještaj (obrti, tvrtke): 544 kreveta

Kampovi: 30 smještajnih jedinica

Također u svim oblicima privatnog smještaja broj pomoćnih ležajeva iznosi 1.444

Dok su po mjestima smještajni kapaciteti raspoređeni na sljedeći način:

Cavtat: 4 933 kreveta

Molunat: 397 kreveta + 90 kampovi

Ostala mjesta: 1 080 kreveta

Tablica 3. Broj kreveta u razdoblju od 2017. do 2019.godine

	Broj kreveta		
Mjesto	**2017.**	**2018.**	**2019.**
Cavtat	4 679	4 833	4 933
Molunat	352 + 90 kampovi	366 + 90 kampovi	379 + 90 kampovi
Ostala mjesta	842	954	1 080

Izvor: vlastiti prikaz prema TZ Konavle

Tablica 3. Prikazuje porast broja kreveta u smještajnim kapacitetima po konavoskim mjestima i to za razdoblje od 2017.do2019.godine. Taj je porast najizraženiji u „ostalim mjestima“ budući da se stanovnici i ostalih mjesta u Konavlima okreću turizmu kao glavnom izvoru svojih prihoda. Povećanjem zanimanja za ruralnim oblikom turizma, kao u svijetu pa tako i u Konavlima, broj kreveta i smještajnih kapaciteta u manjim selima i zaseocima, iz godine u godinu raste, što je vidljivo u tablici.

U 2019.godini registrirano je 257 novih kreveta u različitim vrstama privatnog smještaja što čini ukupni kapacitet u ovoj vrsti smještaja od 3 992 kreveta, tj. povećanje od **4,36%** u odnosu na prethodnu 2018.godinu kada je broj kreveta bio 3 825. Brojka ukazuje na nastavljen trend ubrzanog rasta kapaciteta u ovoj vrsti smještajnog kapaciteta.

Povećanje broja kreveta po smještajnim kapacitetima u razdoblju od 2017.godine do 2019.godine vidljivo je u sljedećoj tablici.

Tablica 4. Broj kreveta po smještajnim kapacitetima 2017.-2019.godine

Vrsta smještaja	2017.	2018.	2019.
Hoteli	2 419	2 418	2 418
Privatni smještaj (paušal)	3 028	3 293	3 448
Privatni smještaj (obrti, tvrtke)	408	442	544
Kampovi (smještajne jedinice)	30	30	30
Ukupno	5 885	6 183 *broj pomoćnih ležajeva u privatnim smještajnim jedinicama iznosi 1 385	6 440 *broj pomoćnih ležajeva u privatnim smještajnim jedinicama iznosi 1 444

Izvor: vlastiti prikaz prema TZ Konavle

Tablica 4. Daje uvid u rast broja kreveta po smještajnim kapacitetima u periodu od 2017. do 2019.godine. Taj je rast najizraženiji u privatnom obliku smještaja u kojemu je vidljivo kako broj kreveta iz godine u godinu raste. U 2019.godini zabilježeno je 257 novih kreveta u različitim vrstama privatnog smještaja što čini ukupni kapacitet od 3 992 kreveta u ovoj vrsti

smještaja. Ovaj podatak prikazuje povećanje od 4,36% u odnosu na prethodnu, 2018.godinu kada se bilježi broj od 3 825 kreveta u različitim vrstama privatnog smještaja. Time je nastavljen trend ubrzanog rasta kapaciteta u privatnim smještajnim objektima.

3.2. Analiza turističke potražnje

Turistička potražnja može se definirati kroz više aspekata: ekonomskog, psihološkog i geografskog. Gledajući na turističku potražnju s ekonomskog aspekta, definira se kao ukupna količina roba i usluga koje su kupci spremni kupiti na tržištu u određenom vremenu i po određenim cijenama, S aspekta psihologije, turistička se potražnja promatra kroz motivaciju i ponašanje kupaca, dok se sa geografskog aspekta na istu promatra kroz ukupan broj osoba koje putuju, ili žele putovati radi korištenja turističkih sadržaja i usluga na mjestima udaljenim od njihova mjesta boravka i rada.[11]

Govoreći o smještajnim kapacitetima na području općine Konavle, najveći broj noćenja ostvaruje se u hotelima, zatim slijede privatne sobe, vile i apartmani, te kampovi.

Sljedeći tablični i grafički prikazi dati će uvid broj noćenja koji se ostvaruje u smještajnim kapacitetima na području Konavala, te prikaz broja noćenja po mjesecima u godini na temelju kojega će se bolje uvidjeti problem sezonalnosti.

Tablica 5. Prikaz noćenja po kategorijama smještaja 2017.-2019.god.

Vrsta smještaja	2019.godina	2018.godina	2017.godina
Hoteli	487 147	493 347	482 617
Kućanstva (privatne sobe, apartmani, vile)	306 265	279 806	258 465
Kampovi	7 380	7 571	8 569
Nekomercijalna noćenja (vikendaši)	17 164	15 995	15 940
Nautika	6 586	4 358	2 688
Ukupno	*824 542*	*801 077*	*768 279*

Izvor: vlastiti prikaz prema podatcima TZ Konavle

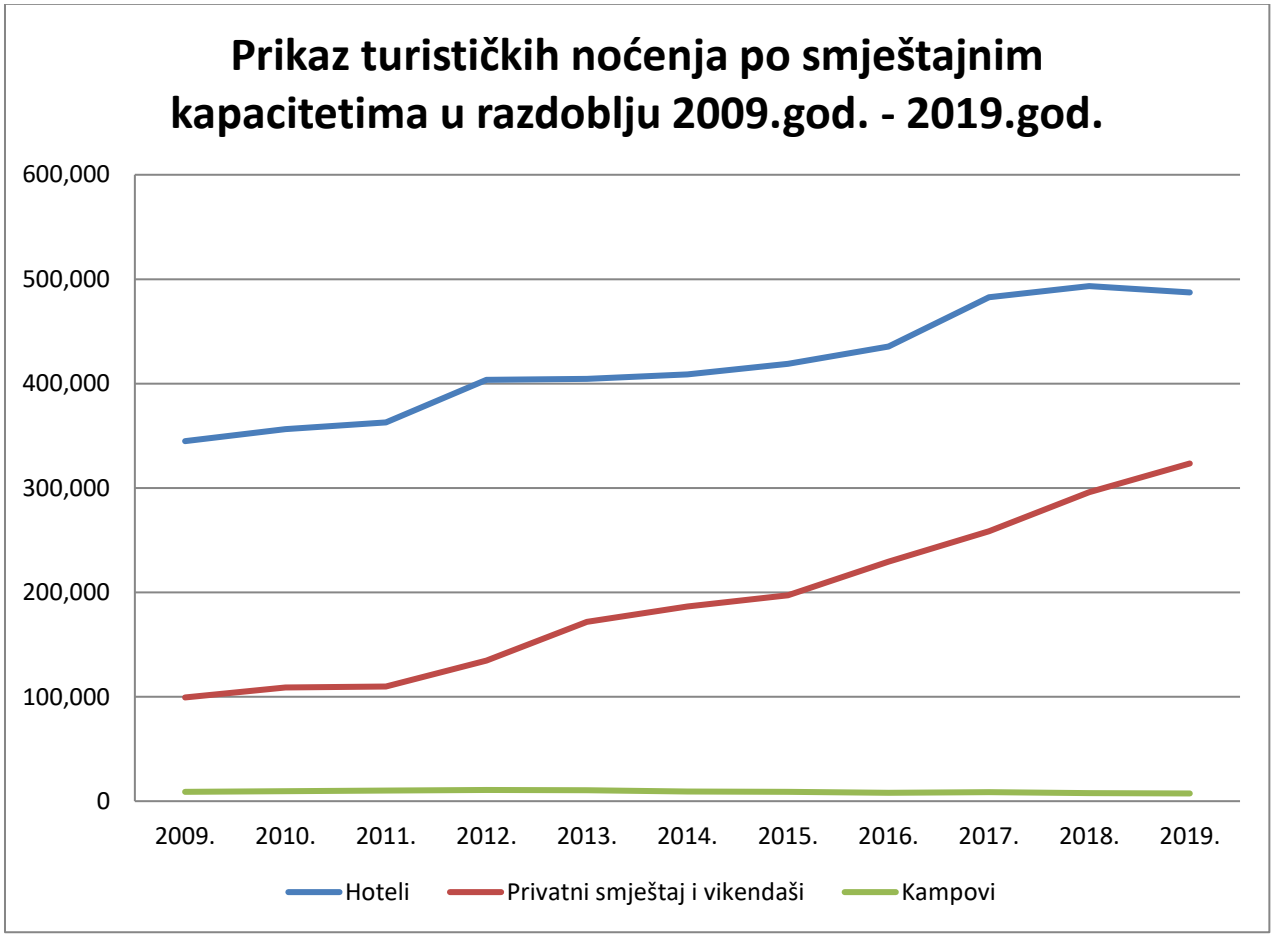
[11] Petrić, L. (2007.) op.cit., str. 124.

Tablica 5. Prikazuje broj noćenja po kategorijama smještaja za razdoblje od 2017.do 2019.godine. Na području TZ Konavle tijekom 2019.godine ostvareno je 824 542 noćenja, što je za **2,92%** veće u odnosu na 2018.godinu. Vidljivo je kako je 2019.godina nastavak niza dobrih prethodnih turističkih godina, s daljnjim povećanjem ukupnog turističkog prometa.

Hotelski smještaj u 2019.godini ostvario je neznatno manje noćenja u odnosu na 2018.godinu. Pretpostavlja se da je razlog tome cjenovno preslagivanje po sezonama u nekim od hotela.

Nadalje, što se tiče privatnog smještaja, u 2019.godini nastavlja se trend vrlo dobrih rezultata s porastom od čak **9,5%** u odnosu na prethodnu, 2018.godinu.

Uz povećanje kapaciteta privatnog smještaja od **4,36%** može se zaključiti da je porast broja noćenja znatno veći od porasta ukupnog broja novih kreveta.



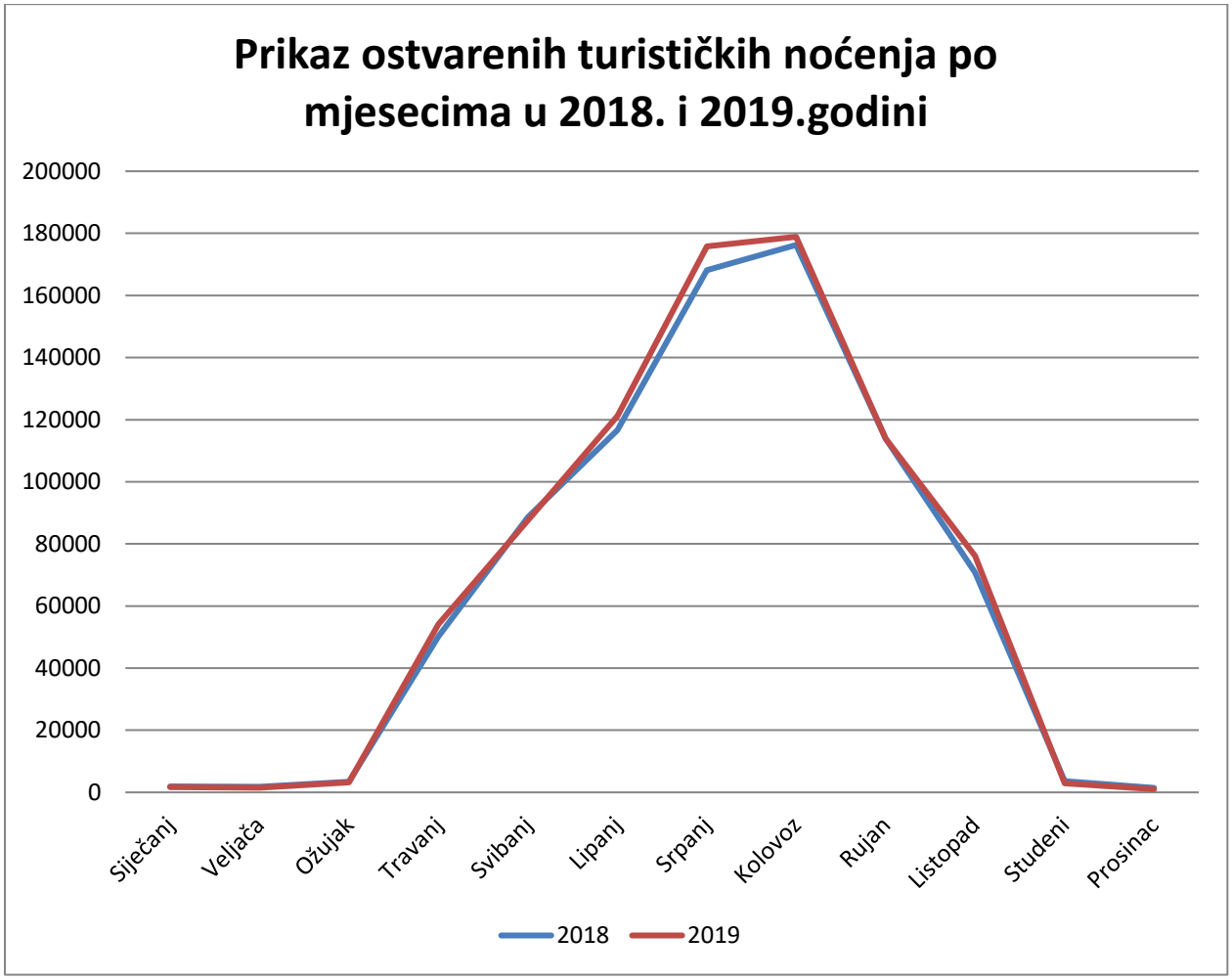
Grafikon 5. Prikaz turističkih noćenja po smještajnim kapacitetima u razdoblju 2009.god – 2019.god.

Izvor: vlastiti prikaz prema podatcima TZ Konavle

Grafikon 5. daje prikaz o ostvarenom broju noćenja u razdoblju od 2009.god.do 2019.god. Vidljiv je kontinuirani rast turističkog prometa, posebno izražen u hotelskom i privatnom smještaju naročito u posljednje četiri godine.

U 2019.godini hoteli su s kapacitetom od 2 418 kreveta ostvarili 59,55% ukupnog broja noćenja dok je privatni smještaj s kapacitetom od 3 992 kreveta ostvario 39,55% ukupnog broja noćenja. Ostatak noćenja odnosi se na noćenja ostvarena u vikendicama i kampovima.

Ovi podatci ukazuju na očekivano daljnje povećanje noćenja po privatnim smještajnim kapacitetima, posebice u ljetnim mjesecima i jeku turističke sezone, stoga je potrebno omogućiti kako ukupnu, tako i turističku infrastrukturu kao što su plaže, parkinzi, šetnice, dodatni sadržaji itd.



Grafikon 6. Prikaz ostvarenih turističkih noćenja po mjesecima u 2018. i 2019.godini.

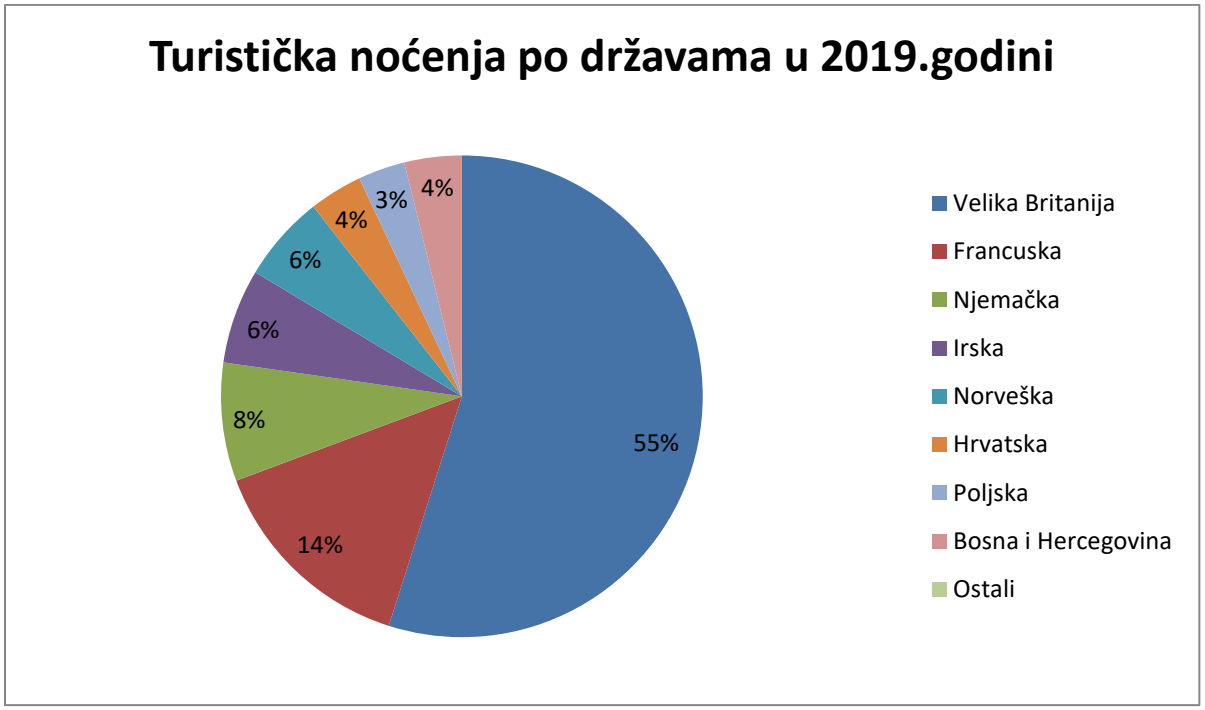
Izvor: vlastiti prikaz prema podatcima TZ Konavle

Grafikon 6. zorno prikazuje problem sezonalnosti u turizmu Konavala. Vidljivo je kako je najveći broj noćenja ostvaren upravo u ljetnim mjesecima. Rekordni je bio mjesec kolovoz 2019.godine kada TZ Konavle bilježi broj od 178 895 noćenja.

U 2019.godini tijekom srpnja i kolovoza ostvareno je **43%** ukupnog godišnjeg turističkog prometa, u usporedbi sa 2018.godinom kada je u istom razdoblju iznosio **43,2%**. Taj je podatak pokazatelj smanjenja sezonalnosti, budući da se, gledajući ukupni turistički promet, udio noćenja u srpnju i kolovozu smanjuje.

Naime, u 2017.godini, također u mjesecima srpnju i kolovozu taj je udio iznosio **44,6%** ,tj. **47%** u 2016.godini. Dakle, može se zaključiti da se udio turističkog prometa u srpnju i kolovozu u ukupnom turističkom prometu smanjuje, što je pozitivan pokazatelj koji se može pratiti posljednjih nekoliko godina.

Na grafikonu 6. također je vidljivo kako se u pred i post sezoni, bilježe značajne brojke u broju noćenja. Uzrok tome leži u turističkoj ponudi Konavala, koja se sve više bazira na agroturizam, avanturizam i enoturizam, za ostvarenje kojih, pred i post sezona imaju izvrsne predispozicije.



Grafikon 7. Prikaz turističkih noćenja po državama u 2019.godini
Izvor: vlastiti prikaz prema podatcima TZ Konavle

Grafikon 7. Prikazuje kako su državljani Velike Britanije najčešći gosti u smještajnim kapacitetima na području općine Konavle. Kao i prethodnih godina, u 2019.godini potvrđen je stabilan rast u ostvarenom broju noćenja kao i značajan udio u ukupnom broju ostvarenih noćenja, čak **39,04%**.

Nakon Velike Britanije slijede Francuska, Njemačka, Irska, te Norveška sa nešto manjim ostvarenim brojem noćenja.

O tome koliku važnost ima britansko tržište u Konavlima, najbolje govori podatak da je udio britanskih turista u ostvarenom broju noćenja narastao sa **17%** u 2011. godini na **39%** u 2019. godini.

Nažalost, Turistička zajednica Općine Konavle evidentira samo broj noćenja, a ne i sam broj posjetitelja. Oni posjetitelji koji dolaze u Konavle na jednodnevne izlete, ponukani agroturističkom ponudom, nisu nigdje evidentirani, broje se u tisućama i iz godine u godinu ih dolazi sve više. Rast posjetitelja rezultira i rastom broja kreveta i smještajnih kapaciteta, ponajprije u privatnom obliku smještaja.

Naime, u začecima agroturizma u Konavlima, 2008.godine, registriranih kreveta u ruralnoj ponudi bilo je svega 84 (izuzevši Cavtat i Molunat), 2010.godine 148 kreveta dok 2013.godine brojka raste na 506 registriranih postelja u ruralnoj ponudi. Danas, udruga Agroturizam Konavle bilježi brojku od preko 1000 takvih kreveta.

4. AGROTURIZAM U KONAVLIMA

Agroturizam predstavlja tip seoskog domaćinstva kod kojega je osnovna djelatnost poljoprivredna proizvodnja, dok dodatnu aktivnost čine turističke usluge smještaja i prehrane gostiju. Pored osnovnih ugostiteljskih usluga smještaja i prehrane, na domaćinstvu se mogu organizirati i ostale turističke usluge (aktivnosti, paket usluga) koje imaju za cilj gostima

pružiti mogućnost aktivnog odmora, odnosno maksimalno iskoristiti turistički potencijal domaćinstva.[12]

4.1. Početak razvoja Agroturizma u Konavlima

Udruga Agroturizam Konavle službeno je osnovana 2010.godine, iako se grupa ljudi okupljena oko ideje agroturizma na ovim prostorima počela aktivirati i provoditi projekte još 2006.godine.
Ruralni turizam u Konavlima nije započeo osnivanjem same udruge, već je prisutan još od pedesetih godina prošloga stoljeća kada se i cijelom svijetu otvara kao poseban oblik turističke ponude.

1958.godine žitelji sela Čilipi osnovali su svoje kulturno-umjetničko društvo koje organizira različite folklorne programe te na taj način privlačiti turiste u Konavle. Dok je 1961.godine otvoren jedinstveni restoran Konavoski dvori, smješten na samoj rijeci Ljutoj u kojemu su zaposlenici posjetitelje posluživali u tradicionalnoj konavoskoj nošnji, pripremajući lokalna autohtona jela poput peke i zelene menestre.

Pred Domovinski rat Kuća Glavić i još nekoliko obitelji sa područja Konavala, hranu je pripremalo na tradicionalan način, te su surađivali sa nekoliko turističkih agencija. Nakon Domovinskog rata i višegodišnje obnove Konavala od ratnih razaranja, obitelji Novaković, Šapro i Đivanović ponovno pokreću turističko-ugostiteljsku djelatnost, dok se nekoliko obitelji iz mjesta Gruda i Radovčići udružuje i organizira projekt Konavoske kuće u kojima se pruža usluga ruralnog smještaja.

Do tada, sve se svodilo na nekoliko poduzetničkih ideja koje Konavljani nisu posebno doživljavali kao moguću djelatnost koja bi bila pogodna za većinu stanovništva. Tek se osnivanjem i sustavnim djelovanjem Udruge, stalnom edukacijom i organizacijom manifestacija, agroturizam popularizirao i počeo snažno razvijati.

4.2. Agroturistička ponuda Konavala

Agroturistička ponuda Konavala može se sistematizirati u tri oblika:

[12] Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije 2012.-2022., raspoloživo na: http://www.edubrovnik.org/strategije/01_SRTDNZ_za_WEB.pdf [8.7.2020]

1. Ponuda koju pružaju obitelji i privatne tvrtke
2. Institucionalna ponuda
3. Ponuda javnih sadržaja

Prvi od prethodno nabrojanih, može se dalje podijeliti na:

a) *Enoturizam* koji ima značajan udio budući da je razvojem vinogradarstva i vinarstva došlo do otvaranja kušaonica vina: Crvik vina, Vinarija Miljas, Malvasija Karaman, Vodopić vina, OPG Nikša Bratoš, OPG Ivo Karaman, OPG Trković, OPG Brajković, Damarius i drugi. Vinski turizam bazira se na proizvodnji autohtone sorte – Malvasije dubrovačke koja je zaslugom konavoskih vinara spašena od izumiranja.

b) *Obiteljski smještaj* koji se dalje dijeli na: luksuzne kuće za odmor s bazenima, sobe u seoskom turizmu (Konavoska kuća), te netipični smještajni objekti poput Kućerice u vinogradu, Kamenih dvora, Pojate Piplica, kućica na stablu u sklopu Cadmos villagea i druge. Nadalje, obiteljska domaćinstva koja poslužuju tradicijsku hranu u registriranim izletištima: Seoska kuća Čilipi, Mlinica Šapro, Kuća Glavić, Izletište Ivankovi, Agroturizam Botaro, Seosko domaćinstvo Brautović, Izletište Bakićevo, Agroturizam Kameni dvori i drugi.

c) *Aktivni odmor,* ponuda koju organiziraju lokalni OPG-ovi i tvrtke, a u posljednje vrijeme sve se više ugovaraju partnerstva između turističkih agencija i lokalnih poduzetnika kako bi se ostvarila što bolja realizacija programa. Aktivni odmor u Konavlima sve se više razvija što je vidljivo iz niza primjera: Adrenalinski park Cadmos village, Adrenalinski park Sveta Ana, Kojan koral koji organiziraju jeep safarie, ATV safarie, biciklističke i pješačke ture i sl.

d) *Agroturističko bogatsvo,* ponudu koja je malobrojna ali od iznimne važnosti: Etno zbirka Bokarica, Kuća svile, Piština mlinica, Izletište mlin, AR galerja, Kušaonica ulja Glavinja, Kušaonica meda Đuka i ostale.

U institucionalnu ponudu Konavala spadaju Sokol-kula ili Sokol Grad u Dunavama, Zavičajni muzej u Čilipima, Odjel za arheologiju u Pridvorju, Knežev dvor u Pridvorju, dok će muzej na Prevlaci, po završetku radova postati važan dio ove ponude.

Od ponude javnih sadržaja valja istaknuti Ćirovu stazu i druge pješačke tj. biciklističke rute kroz Konavle, Sniježnicu, konavoske stijene, zaštićeni krajolik rijeke Ljute, nekropole stećaka, ilirske gomile, te mnogobrojne sakralne objekte koji su ujedno i spomenici kulture.

Govoreći o manifestacijama, u sklopu agroturizma, organiziraju se tijekom cijele godine skupa sa različitim edukacijskim projektima i projektima kojima se obogaćuje cjelokupna turistička infrastruktura. U zimskom periodu, organiziraju se Mirisi Božića u prosincu. To je već tradicionalna manifestacija koja svojim posjetiteljima nudi bogati kulturni, glazbeni i gastro program. Uz Božićni koncert organizira se i degustacijsko-prodajni sajam na kojemu se prodaju domaći tradicijski proizvodi i suveniri, kao i večeri otvorenih vrata kada je ulaz u sva seoska domaćinstva, muzeje, galerije, OPG-ove i izletišta slobodan. Jedinstveni događaj su i Dani zelene menestre, baštine i vina kada posjetitelji mogu uživati u autohtonim ambijentima seoskih domaćinstava kušajući najstarije zapisano jelo iz Dubrovačke republike – zelenu menestru, degustirajući najbolja vina ovoga kraja a sve začinjeno životopisnim pričama konavoske povijesti i kulturno povijesne baštine.

U siječnju se organizira Kobasijada, u sklopu koje stručni žiri bira najbolju domaću kobasicu. Dok su veljača i ožujak rezervirani su za različite Tematske večeri. U drugom dijelu godine, u svibnju i lipnju organizira se Proljeće u Konavlima, kada Konavle postaju domaćin likovnih umjetnika iz svih djelova svijeta koji na svojim platnima bilježe jedinstvene prizore i proljetne pejsaže. U sklopu ove manifestacije, organiziraju se i zabavno-edukacijski sadržaji kao što je prezentacija tradicionalnih zanata, te sportski sadržaji poput streličarstva, motociklizma, biciklizma i sl. U lipnju se također održava manifestacija pod nazivom Konavle pod zvijezdama koja je spoj tradicijskih solsticijskih običaja i modernog poimanja svemira. Večeri agroturizma i folklora održavaju se u srpnju i kolovozu, dok se u rujnu održava manifestacija pod nazivom Trganje. U Konavlima je „trganje“ naziv za berbu grožđa, a u sklopu ove manifestacije posjetiteljima se omogućuje doživljaj tradicionalnog branja grožđa u narodnim nošnjama, te se demonstrira tradicionalan način prerade u kojemu sudjeluju i sami posjetitelji.

Ovakvim programima agroturistička ponuda obogaćuje ponudu destinacije u pred i post sezoni, kada je poslovanje sa turističkim agencijama dominantno, te se pokušava realizirati što više različitih incentive programa.

Enoturizam je pojavom modernog vinarstva u Konavlima doživio svojevrstan procvat, posebno sa revitalizacijom malvasije. Otvorene su brojne kušaonice vina, vinarije i drugi objekti u sklopu istih. Te su vinarije i vinotočja povezane turističkim vinskim vlakićem.

Vinski vlakić osmišljen je na način da posjetitelje provede kroz konavoske vinograde do kušaonica vina u kojima će moći degustirati najbolja vina regije i kušati tradicionalnu marendu. Nadalje, vlakić posjetitelje vozi do izletišta na rijeci Ljutoj, te starinskog mlina u kojemu se brašno još uvijek proizvodi na tradicionalan način. Uz degustaciju domaćih likera, slastica i autohtonih vinskih sorti, posjetiteljima je prikazan i tradicijski način obrade vune.

Konavoski agroturizam ima još dosta potencijala i mjesta za daljnji rast i razvoj. Kapaciteti i jedinstvenost koje nude Konavle nisu ni izbliza popunjeni i na tome će trebati poraditi u budućnosti.

5. ORGANIZACIJA TURIZMA

Turizam u Konavlima, kao i na širem dubrovačkom području, posljednjih godina ostvaruje kontinuirani rast turističkog prometa. Porast broja noćenja vidljiv je kako u Cavtatu, tako podjednako i u unutrašnjosti Konavala gdje se posljednjih desetak godina, kako je već navedeno, razvijaju brojni oblici ruralnog turizma. Uz rast broja noćenja, zabilježen je i značajan porast smještajnih kapaciteta.

Turistička zajednica općine Konavle javna je ustanova, neprofitnog karaktera koja je osnovana i djeluje prema odredbama Zakona o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma. Također, djeluje kao potpora i javni servis svim subjektima koji su uključeni u odvijanje turističkog prometa na svom području djelovanja, te su sve aktivnosti Turističke zajednice besplatne za sve korisnike.

Osnovne zadaće i aktivnosti turističke zajednice Konavle su sljedeće:

- Priprema i izdavanje različitih promotivnih materijala destinacije,
- Služba informacija za turiste koja se ostvaruje kroz rad turističko-informativnih centara u Cavtatu, Zračnoj luci Dubrovnik i Moluntu,
- Organizacija različitih kulturnih, zabavnih i sportsko-rekreacijskih programa za turiste, kao i financijske potpore drugim organizatorima koja se ostvaruje temeljem javnog poziva za sufinanciranje manifestacija,
- Suradnja s lokalnom samoupravom u cilju poboljšanja uvjeta boravka turista u destinaciji,
- Promidžba destinacije, primarno putem digitalnih medija (Web i društvene mreže), te

- Praćenje turističkog prometa na području destinacije.

Govoreći o promociji Konavala, ista se u najvećoj mjeri odvija putem digitalnih medija, Weba i društvenih mreža, a u suradnji sa Turističkom zajednicom Dubrovačko-neretvanske županije, putem turističkih sajmova. Promotivne kampanje se svake godine u periodu od siječnja do ožujka provode putem raznih digitalnih medija na glavnim emitivnim tržištima – Velikoj Britaniji, Francuskoj, zemljama Skandinavije, Poljskoj i drugima.

Poseban kanal promocije odnedavno se ostvaruje u suradnji sa mrežom European Best Destinations of Excelence, koji djeluju pod pokroviteljstvom Europske komisije s ciljem promoviranja najboljih europskih destinacija.

Ukupni prihod Turističke zajednice općine Konavle sastoji se od:

- Turističkih pristojbi
- Članarina turističkim zajednicama
- Boravišnih pristojbi – nautičari (vinjete)
- Refundacija e-nautike
- Refundacije TIC Zračna luka
- Ostalih prihoda i
- Prijenosa prihoda iz prethodne godine

Rashodi se odnose na:

- Administrativne rashode
- Dizajn vrijednosti (održavanje i poboljšanje kvalitete ukupne turističke ponude i javne turističke infrastrukture)
- Komunikaciju vrijednosti (online komunkacija: marketinške kampanje, Internet, društvene mreže i sl.;offline komunikacija: izdavačka djelatnost i opće oglašavanje)
- Distribuciju i prodaju vrijednosti
- Interni marketing
- Marketinšku infrastrukturu, te
- Posebne programe.

Aktivnosti koje se odnose na održavanje i poboljšanje kvalitete ukupne turističke ponude i javne turističke infrastrukture jedna su od zadaća Turističke zajednice, stoga je Turistička

zajednica općine Konavle, u svoj plan i program poslovanja za 2020.godinu uvrstila i sljedeće aktivnosti:

- godišnje održavanje pješačkih i biciklističkih staza
- održavanje klupa na ljetnoj pozornici
- uređenje Čilipa u suradnji sa Mjesnim odborom i KUD-om Čilipi
- uređenje Molunta u suradnji sa Mjesnim odborom Molunat
- dodatno hortikulturno uređenje.

Budući da je organizacija kulturno-zabavnih manifestacija jedna od najvažnijih zadaća Turističke zajednice, prema planu i programu za 2020.godinu, Turistička zajednica općine Konavle organizator je sljedećih manifestacija:

- Cavtatsko ljeto
- Karnevalski dani Cavtata – zimski
- Cavtatski ljetni karneval
- priredbe u Moluntu

Dok su za festivale, kulturno zabavne programe, sportsko rekreacijske priredbe i potpore izdavačkim djelatnostima, prema planu i programu osigurana sredstva za sufinanciranje i potporu po javnom pozivu.

Također, najznačajniji projekt u 2020.godini za Turističku zajednicu općine Konavle je izdavanje drugog broja welcome časopisa pod nazivom Volim Konavle. Riječ je o dvojezičnom časopisu koji bi izlazio jednom godišnje i koji bi na popularno znanstveni način obrađivao teme iz kulturne i prirodne baštine, povijesnih ličnosti, običaja, tradicija i sl.a sve sa ciljem pobližeg upoznavanja i predstavljanja Konavala posjetiteljima.

Sustav turističkih zajednica u Hrvatskoj organiziran je na tri razine:

I. Hrvatska turistička zajednica, kao nacionalna organizacija
II. Turističke zajednice županija, kao regionalne organizacije
III. Turističke zajednice općina i gradova, kao lokalne organizacije

Turistička zajednica općine Konavle je samostalna pravna osoba sa ciljevima i zadaćama propisanim Zakonom o turističkim zajednicama i promicanju hrvatskog turizma. U svom radu usko surađuje kako sa regionalnom turističkom zajednicom tako i sa Hrvatskom turističkom zajednicom, no svaki od nivoa organizacije, naravno, ima svoje zadaće i nadležnosti.

Turističke zajednice u Hrvatskoj do sada nisu bile ustrojene po načelu DMO. Novi zakon koji je stupio na snagu početkom 2020.godine predviđa novi model poslovanja upravo prema DMO modelu. Stoga, turistička zajednica Konavle, kao i sve ostale u Republici Hrvatskoj, morati će provesti aktivnosti usklađivanja i provođenja DMO modela.

6. UČINCI TURIZMA I PREPORUKE

Učinci turizma mogu biti gospodarski i negospodarski (na razini društva i na razini pojedinca).

Doprinos turizma gospodarskom razvoju nekog područja očituje se u njegovu utjecaju na investicije, dohodak ili zaposlenost, uzrokujući njihov porast, a time u pravilu i porast životnog standarda pojedinca i zajednice u kojoj se odvija. On utječe i na poboljšanje platne bilance te razvoj nedovoljno razvijenih regija. Ovi se doprinosi tj. učinci turizma mogu definirati i kao razvojne ciljevi društvenog sustava unutar kojeg se turizam razvija.

Uz gospodarske učinke turizam uzrokuje i niz negospodarskih učinaka kao npr. u domeni zdravstva, kulture, obrazovanja itd. Najčešći negativni učinci turizma su upravo u eko-prostornoj i infrastrukturnoj domeni. [13]

Na primjeru Konavala, turizam je uvelike pridonio razvoju čitavoga područja, rastu dohotka, zaposlenosti kao i razvoju infrastrukture i rastu investicija. Razvojem turizma, pa paralelno s tim i razvojem Zračne luke Dubrovnik, profitiralo je čitavo područje. No, uz niz koristi koje su ostvarene s rastom turističke aktivnosti na ovome području, došlo je i do određenih ekonomskih, društvenih i ekoloških problema.

Budući da se većina stanovništva okrenula turizmu kao svom glavnom izvoru prihoda, a trenutna situacija s COVID-19 virusom još je jednom pokazala kako oslanjanje na samo jednu granu gospodarstva, a naročito turizam, nije poželjno. Tako su zatvaranjem Zračne luke i zabranom prometovanja zračnog prometa, stale sve turističke aktivnosti na području Dubrovnika i okolice, budući da, zbog prometne izoliranosti najveći dio posjetitelja dolazi

[13] Petrić, L. (2007.): Osnove turizma, Ekonomski fakultet Split, Split, str. 168.-170.

upravo zračnim putem. Sve je to rezultiralo raskidima radnih ugovora, smanjenjem plaća, otkazivanjem noćenja u privatnim smještajnim objektima, zatvaranjem hotela i sl.

Kriza uzrokovana COVID-19 virusom snažno je pogodila i agroturističku ponudu budući da se zalihe vina i domaćih proizvoda nemaju kamo plasirati, a zauzimaju kapacitete za novu berbu.

Od ekoloških problema važno je istaknuti vrlo bitan problem divljih odlagališta otpada, čiji se broj polako, ali sigurno smanjuje zahvaljujući ekološki osviještenim pojedincima koji su došli na ideju stvaranja mobilne aplikacije koja za zadaću ima osvijestiti lokalno stanovništvo i olakšati prikupljanje otpada i sanaciju divljih odlagališta. Aplikacija je osmišljena na način da prikazuje mapu Konavala sa označenim divljim odlagalištima otpada. Korisnici aplikacije na mapi mogu označiti i prijaviti lokaciju na kojoj su uočili nakupljeno smeće, a kada se lokacija sanira, označena lokacija na mapi se uklanja[14].

S nadom da će se stanje u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj početi popravljati, navela bih nekoliko preporuka za daljnji razvoj turizma na području Konavala.

Ruralni turizam na čitavom području dubrovačke okolice, pa tako i u Konavlima još je na svom početku razvoja. Trenutno stanje ukazuje na potencijalni rast ovog oblika turizma a za njegov uspjeh potrebna je organizacija i standardizacija poslovanja, te kvalitete proizvoda i usluga.

Budući da su na razini Europe već postavljeni određeni kriteriji poslovanja i kvalitete u ruralnom turizmu, određeni su minimalni uvjeti koje objekti moraju zadovoljavati, a postoje i organizacije koje potiču i kontroliraju razvoj, potrebno je postaviti jasne kriterije i standarde za sve koji se žele baviti ovom vrstom turizma.

Po uzoru na europske zemlje, Istra je uvela internu standardizaciju i klasifikaciju ruralnih objekata na svom području koji moraju zadovoljiti propisane standarde. Tako se prema kategorizaciji razlikuje više vrsta smještajnih objekata u ruralnom turizmu – ruralna kuća za odmor, ruralni bed&breakfast, ruralni obiteljski hotel i sl.

[14] Mapi se može pristupiti preko linka: https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1WGrZF4fL3c90g5SE9EkAHCoLAqGKABo0&shorturl=1&ll=42.56913747687876%2C18.345336231065186&z=10&fbclid=IwAR0XA8ei5BgU0CTmPSBnfJUe94OcmLIuP21o4xcIfEXXkH-1Agsv9ndlBF8

Preporuke su da se i u Konavlima napravi slična klasifikacija smještajnih objekata koja su specifična za ovo područje, kao što su kućerice, pojate i sl., a da bi se takav projekt uspješno provodio, potrebno je osnovati organizaciju koja će preuzeti brigu o razvoju i kvaliteti ruralnog turizma. Ključni koraci za kreiranje ovog sustava su:

- osnivanje komisije za provođenje procesa
- određivanje kriterija standardizacije ruralnih objekata
- dodjela oznaka standarda kvalitete
- periodična provjera parametara standarda u ruralnim objektima, utvrđivanje odstupanja u odnosu na definirani standard itd.[15]

Na području Konavala je potrebno revitalizirati poljoprivrednu proizvodnju, koja je u prošlosti bila mnogo bolje razvijena. Osim toga, povezivanjem poljoprivredne proizvodnje i turističkih / ugostiteljskih objekata dodatno se potiče razvoj lokalnog gospodarstva, a također se obogaćuje turistička ponuda.

Program zdrave hrane za potrebe turističkog tržište Konavala podrazumijeva proizvodnju organske hrane od strane lokalnih poljoprivrednika, povezivanje proizvođača hrane i ugostiteljskih i hotelskih poduzeća na području destinacije u smislu distribucije lokalno proizvedene hrane, te mogućnost kreiranja specifične turističke ponude bazirane na uključenju gostiju u aktivnosti na seoskim domaćinstvima, sa ponudom smještaja.[16]

Nadalje, za obogaćenje sadržaja aktivnog odmora potrebno je urediti (postaviti klupe, kante za odlaganje otpada, adekvatno označiti staze, postaviti putokaze i sl.) poučne i pješačke staze, „Ćirovu stazu“ - dio trase stare željeznice koja je danas izvrsna šetnica. Također, potrebno je urediti staze kroz konavosko polje koje bi bile izvrsne pješačke ili biciklističke staze. Dok su konavoske stijene idealne su za zip-line ili rock-climbing.

Na poluotoku Prevlaci, stare vojne zgrade bile bi izvrsno mjesto za adrenalinski park i aktivnosti poput paintballa ili teambuildinga, kao i šetnice i podzemni tuneli koje bi trebalo urediti za pješake, bicikliste i avanturiste.

Također, potrebno je educirati lokalno stanovništvo, s naglaskom na mlađe generacije, o vrijednostima kulturno-povijesne baštine, neprestano razvijati i osmišljavati nove načine

[15] Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije 2012.-2022., raspoloživo na: http://www.edubrovnik.org/strategije/01_SRTDNZ_za_WEB.pdf [11.7.2020]
[16] Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije 2012.-2022., raspoloživo na: http://www.edubrovnik.org/strategije/01_SRTDNZ_za_WEB.pdf [11.7.2020]

prezentacije kako bi se posjetitelje što više zainteresiralo, pomoću najnovijih tehnologija i na moderniji i edukativan način približiti kulturu, povijest i običaje posebno djeci i mladima.

Naravno, važno je imati kvalitetan ljudski kadar iz područja kulture i turizma koji će svojim znanjem i inovacijama poboljšati kvalitetu turističke ponude, te doprinositi povećanju konkurentnosti Konavala kao turističke destinacije.

7. ZAKLJUČAK

Turistički proizvod Konavala može se podijeliti na dva jasno izražena dijela: klasični odmorišni sun and sea proizvod, koji dominira u Cavtatu i Moluntu, te ruralni turizam koji je sve zastupljeniji u ostatku Konavala. Kapaciteti koje Konavle imaju za potrebe ruralnog turizma nisu niti izbliza popunjeni, te za daljnji rast i razvoj ovoga oblika turizma još uvijek ima dosta prostora. Sadržaji aktivnog odmora, pustolovnog turizma, pješačke staze, biciklizam i sl. smjerovi su na koje se treba snažnije fokusirati kao i obogatiti Konavosku gastro priču koja je i dalje skromna a ima iznimnog potencijala za razvoj.

Konavle su jedinstvene ne samo po svojoj kulturi, tradiciji i običajima već i po geografsko-klimatskim obilježjima, a plodno i vodom bogato Konavosko polje područje je na kojemu uspijevaju gotovo sve poljoprivredne kulture. Poljoprivreda je, nažalost, razvojem odmorišnog turizma pala u drugi plan, no posljednjih godina ovaj se kraj sve više okreće ruralnom turizmu kao primarnom obliku turizma. Ruralni turizam zahtijeva revitalizaciju poljoprivrede, ponudu domaćih proizvoda organskog porijekla, prezentiranje tradicije kulture i običaja kao i pružanje usluge smještaja u tipičnim autohtonim kamenim kućama i seoskim domaćinstvima.

Podizanje kvalitete života lokalnog stanovništva svakako bi trebala biti jedna od zadaća u budućnosti. Kao i promocija Konavala kao prostora idealnog za život, kako bi mladi ostali živjeti na svojim stoljetnim ognjištima, a i kako bi se privukli posjetitelji koji žele doživjeti tradicionalni konavoski način i stil života. Ovo je svakako od iznimne važnosti za održivi razvoj i sprječavanje demografskog propadanja.

POPIS LITERATURE

Knjige

Mijović Kočan, S. (1984.): Konavle, Društvo za znanost i kulturnu djelatnost, Dubrovnik

Petrić, L. (2007.): Osnove turizma, Ekonomski fakultet Split, Split

Stipetić, V. (1998.): Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, knjiga 1, zbornik radova sa znanstvenog skupa Konavle u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, Zavod za povijesne znanosti HAZU Dubrovnik, Dubrovnik

Ostali izvori:

Agroturizam Konavle, prirodni lokaliteti, raspoloživo na: http://www.agroturizam-konavle.hr/hr/prirodni-lokaliteti

Agroturizam Konavle, raspoloživo na: http://www.agroturizam-konavle.hr/hr

Demografski podatci Dubrovačko-neretvanske županije, raspoloživo na: http://www.edubrovnik.org/demografski-podaci/

Državni zavod za statistiku, raspoloživo na: https://www.dzs.hr/

European best Destinations, best beaches in Europe, raspoloživo na: https://www.europeanbestdestinations.com/best-beaches-in-europe-2019/

Hrvatske ceste, brojilo prometa, raspoloživo na: : https://hrvatske-ceste.hr/uploads/documents/attachment_file/file/363/PLDP2018.pdf

Izvješće o stanju u prostoru općine Konavle, raspoloživo na: http://www.zzpudnz.hr/LinkClick.aspx?fileticket=2XuIPNWkgEE%3D&tabid=234

Muzeji i galerije Konavala, crkva sv. Barbare, raspoloživo na: https://www.migk.hr/lokaliteti/sv-barbara-dubravka

Muzeji i galerije Konavala, Mitrej, raspoloživo na: https://www.migk.hr/lokaliteti/mitrej-mocici

Muzeji i galerije Konavala, nekropola stećaka, preuzeto sa: https://www.migk.hr/lokaliteti/sv-luka-brotnice

Muzeji i galerije Konavala, raspoloživo na: https://www.migk.hr/

Muzeji i galerije Konavala, Sokol-grad, raspoloživo na: https://www.migk.hr/lokaliteti/sokol-grad-dunave

Nacrt plana gospodarenja otpadom općine Konavle za razdoblje 2017.-2022.god.,raspoloživo na: http://www.opcinakonavle.hr/beta/wp-content/uploads/2018/01/NACRT-PLANA-GOSPODARENJA.pdf

Restoran Konavoski Dvori, preuzeto sa: https://www.proto-arch.com/konavoski_dvori.html

Ruralni turizam, raspoloživo na: https://www.istrapedia.hr/hr/natuknice/939/ruralni-turizam

Strategija razvoja turizma Dubrovačko-neretvanske županije 2012.-2022., raspoloživo na: http://www.edubrovnik.org/strategije/01_SRTDNZ_za_WEB.pdf

Strateški plan grada Dubrovnika, raspoloživo na: https://www.dubrovnik.hr/uploads/20181206/STRATE%C5%A0KI_PLAN_GRADA_DUBROVNIKA_2018._%E2%80%93_2020._godine.pdf

Udruga Ekološki osviještene Konavle, mapa divljih odlagališta otpada: https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1WGrZF4fL3c90g5SE9EkAHCoLAqGKABo0&shorturl=1&ll=42.56913747687876%2C18.345336231065186&z=10&fbclid=IwAR0XA8ei5BgU0CTmPSBnfJUe94OcmLIuP21o4xcIfEXXkH-1Agsv9ndlBF8

Zračna luka Dubrovnik, statistički podatci, raspoloživo na: https://www.airport-dubrovnik.hr/index.php/hr/o-nama/poslovne-informacije/statistika

Zračna luka Dubrovnik: Mjesečni promet zračne luke Dubrovnik, raspoloživo na: https://www.airport-dubrovnik.hr/index.php/hr/o-nama/poslovne-informacije/statistika

POPIS SLIKA

Slika 1. Plaža Pasjača, Popovići……...…str.14

Slika 2. Zaštićeni krajobraz rijeke Ljute, Ljuta……...str.15

Slika 3. Crkva sv. Barbare, Dubravka……..str.16

Slika 4. Sokol grad, Dunave…….....str.16

Slika 5. Mitrej, Močići…….str.17

Slika 6. Nekropola stećka, Brotnice…….str.18

POPIS TABLICA

Tablica 1. Prosječni dnevni ljetni promet - Brojilo prometa, Konavle…….str.9

Tablica 2. Mjesečni tijek putnika 2017.-2020.godine…….....str.11

Tablica 3. Broj kreveta u razdoblju od 2017. do 2019.godine…….....str.18

Tablica 4. Broj kreveta po smještajnim kapacitetima 2017.-2019.godine……...str.19

Tablica 5. Prikaz noćenja po kategorijama smještaja 2017.-2019.god……str.20

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Stanovništvo starije od 15 godina prema završenoj školi, popis stanovništva iz 2011.godine…….....str.6

Grafikon 2. Područje djelatnosti 2011.godina…….str.8

Grafikon 3. Putnici po državama 2019.godine ……...…str.12

Grafikon 4. Putnici po destinacijama 2019.godine …….str.12

Grafikon 5. Prikaz turističkih noćenja po smještajnim kapacitetima u razdoblju 2009.god – 2019.god……...str.21

Grafikon 6. Prikaz ostvarenih turističkih noćenja po mjesecima u 2018. i 2019.godini……..str.22

Grafikon 7. Prikaz turističkih noćenja po državama u 2019.godini……str.23

SAŽETAK

Ovaj završni rad bavi se potencijalima razvoja turizma u Konavlima. Do sada, turizam je bio baziran samo na odmorišnom obliku turizma, no rastućim trendom drugih oblika turizma u svijetu, Konavle su sve prepoznatljivija destinacija ruralnog turizma. U radu su definirana opća obilježja Konavala, poput povijesti, gospodarstva, geo-klimatskih obilježja i demografije ali i turističke ponude i potražnje. Na kraju su dane određene preporuke koje bi trebale podići kvalitetu turističke ponude i turističkog sadržaja poštujući načela održivog razvoja.

Ključne riječi: ruralni turizam, potencijali za razvoj, održivi razvoj turizma

SUMMARY

This research is studying potentials of tourism development in Konavle region. Until now, Konavle region was recognized by leisure tourism only, but with the growth of other forms of tourism, Konavle region becomes increasingly recognized destination of rural tourism. This research defines the general characteristics of Konavle region, such as history, economy, geo-climatic characteristics and demography, but also tourist supply and tourist demand characteristics. Finaly, some reccommendations are given in order to increase the quality of tourist supply, respecting the principles of sustainable development.

Key words: rural tourism, development potentials, sustainable tourism development